

יום טוב פרק רביעי ראש השנה

ספר השנים

R. Simon

ספר השנים

שיעור הרשע כולם יבטחו... נטלמה כל שאר הקצין...

קטן שהגיע לחינוך... מתעסקין בן שלמדו וכל שכן שאין מעכבין...

שיאין הלמוד לומר בהד... דיום הכפורים מחדש השבוע...

נא ו' שנים... נב' שנים... נג' שנים... נד' שנים...

אלה מחסונו להוציא את האומות... יצא: בתנאי שדר הקצונה שלש...

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

רבינו הגאון... שיהיה נהנה ויבטחו... שיהיה נהנה ויבטחו...

בביתו של רבי... ויהי רצונו של רבי... ויהי רצונו של רבי...

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

ז"ל רבי אבי אבא... (בזמן אחר תלמידי רבי)

הוא חסר... חסר... חסר... חסר... חסר...

כ. סם [עמוד שנה] נסס
 הרמב"ן [נדשה לראש השנה
 עמוד קמג ד"ה וקן]:
 ש. ר"ן [נראה השנה ג. כ
 סוף ד"ה גמלה]
 מהירושלמי כ"ו:
 תקצא ח. טור [עמוד
 ששה-שש] וכן כתב
 הרמב"ם בחשונה כלל ד'
 סימן י"ט:
 * ראו"ש ראש השנה
 פ"ד סימן יד נסס ר"ן
 גיאות הלכות ראש השנה
 עמוד כט, וכן פסק
 המחנה בכל העולם:
 נ. הרמב"ם בחשונה [סימן
 לז]:
 ג. טור [עמוד ששה] ראו"ש
 ס"ס:
 ציונים פ"ט
 (י"ג) דברי עצמו:
 (י"א) טור ויש סימן תקצא:
 תקצא ח. טור [עמוד ששה,
 נסס ר"ה ראש השנה לה. א
 מוספס ד"ה חלמה]:
 ט. ר"ן סוף ראש השנה
 נ"ג. כ ד"ה מהו להפיק
 וברבינו ירוחם [נמ"כ ו"ט
 מ. ח. וכל בו [סימן סד
 ט. טז]:
 עמרת זקנים

יש לו לתקוע, מה שאין כן כשעושה המרועה קודם השברים, או
 צ" תרועות זה אחר זה לא ילא: יב תקיעה ראשונה. ואם כבר
 תקע גם תקיעה אחרונה, אותה תקיעה עולה לו במקום תקיעה
 ראשונה, וגומר משם ואילך על הסדר. ואם לא זכר עד שעומד
 בסימן אחר, כגון שעומד בחש"מ
 וזכר שטעה בחש"מ, נראה לי
 דגומר כל הסימן ואחר כך חוזר
 ותקע חש"מ פעם אחת. ואף על
 גב שהפסיק בחלמ"ע הסימן
 לחש"מ, נראה לי דאין צריך כלום,
 דהא מדינא יש לתקוע פעם אחת
 למלכות ואח"כ לזכרונות ואח"כ
 לשופרות, משמע דליכא קפידא
 כמה (י"ג) שמפסיק בין הקדריס
 [ואף על פי שיש לומר כשעומע
 קול שופר אחר גרע, נראה לי דאין
 צריך כלום. ונראה לי דכל זה
 אפילו (תקע) [ענה] [ב] בתקיעות
 דמיושב צריך לחזור ולא נאמר
 דנאמון על תקיעות דמעומד, דכיון
 שצריך על אלו צריך לעשותם כהוגן
 וגם בתקיעות דמעומד צריך לחזור
 דהם עיקר (י"ג) ועיין סוף סימן קכ"ו
 סעיף ג. אבל אם טעה בתקיעות
 שאחר התפלה אין צריך כלום:
תקצא אף על פי ששליח
 ציבור מוילא בראש

(יא) בצד הרחב של השופר. וסימן, מן המינר קראתי
 [מהילים ק"ה, ה]:
תקצא (א) שאין מזכירין פסוקי ב"ו. שאין לומר פסוקי
 מוסף אלא בשנת
 שבר אחד בכל אלו הוי הפסק והפסיד גם יב תקיעה
 ראשונה:
 זי [כ"ז] אם תקע שני תשר"ת או שני תש"ת או שני
 תר"ת כהוגן וטעה בשלישי י אין צריך לחזור אלא
 לאחרון שטעה בו [י"ג] אם תקע [י"ג] בצד (יא) הרחב
 של השופר לא יצא: הגה (י"ג) ואמר שמקעו אומר השליח
 ציבור (יא) פסוק [מהילים פט, טז] (י"ג) אשרי העם יודעי תרועה
 (י"ג) ואשרי ומזכירין הספר למקומו:
סימן תקצא
 סדר הפלת מוסף ביחוד. וכו' ח' סעיפים:
 א [י"א] יתפללו הצבור בלחש הפלת מוסף
 י"ג תשע ברבות [י"ג] ושליח צבור יתפלל גם כן
 עמהם בלחש:
 ז [י"ג] המנהג פשוט בכל בני ספרד (א) שאין
 מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל: הגה [י"ג] והמנהג
 הפשוט נאשכנו ובגלילות אלו לומר פסוקי מוסף ראש השנה
 [י"ג] ואין אומרים פסוקי מוסף ראש חודש א [י"ג] אלא
 אומרים מלכד עולה החדש ומנחמה ועולת החמדי וכו' [נמדכר כט, ו] (ב) ושני שעירים לכפר והי
 חמדים כהלכתם ב [י"ג] ואומרים גם כן (א) מוספי יום הכוונת:
 השנה ויום הכיפורים אפילו הבקי מכל מקום אין כל אדם יכול לשמוע מתחלה ועד סוף, כמו שכתוב סימן קכ"ד [סעיף ב] (טור שנה
 שנו). וגם לפי פירוש רש"י [ראש השנה לה, א ד"ה אבל דעיר לה] ותוספות [סס לה, ג ד"ה קן] לא פטר אלא מי שהיה אנוס ולא היה יכול לערו
 תפלתו. ולפירוש הר"ן [שם י"ג, א ד"ה ירושלמי] אינו מוילא אלא משתי זכרות, אבל (ד' [י] זכרות מחויב להתפלל כשאר יום טוב, לך
 מוטע להתפלל כל אחד בלחש כל החשע זכרות, ועוד נראה לי דלפילו דבעינד לא ילא בחפלת השליח ציבור, כיון שמפסיקים עכ"ל
 בפיוטים לא ילא ידי חובתו כלל, עיין מה שכתוב סימן קכ"ד ועיין סימן קכ"ד סעיף י' וסימן תקצ"ג סעיף ב': א ואין אומרים
 פסוקי ב"ו. [י"ג] אפילו [י] קודם הקרנות אין אומרים אומן (טור עמוד ששע מנהגים ל"א טירנה מנהגי ראש השנה עמוד ג' לבוש סימן תקצ"ג
 סעיף ב): ב ואומרים גם כן מוספי ב"ו. אע"ג שרצו צ"י כמכו בקמון סעיף ג', כמכו רמ"א כאן להודיענו דאף למנהגיטו שאומרים
 ערך פ"ח פ"ה הרי"ק ש'
תקצא ע"ה א [יחפ"ס וכו']. אחר שיגמור התקיעות מוטע אומר השליח ציבור אשרי העם יודעי תרועה [מהילים פט, טז] ואשרי וקדיש:
ביאור הגר"א
 [הובא בראש שם] משום הפסק שהייה, ואינו אלא להתחלה, דהא קיימא לן כרבי
 יוחנן [ראש השנה לה, א] שמע תשע כו'. והריא דחוספתא גורס הרשב"א כנוכר
 לעיל [ס"ג יח], ומכל מקום הסכימו הפוסקים לפסק הרמב"ן: [כז] [בנין ט]
 אם תקע ב"ו. כן כתב הטור [עמוד ששה] בשם הרמב"ן [נדשה לראש השנה עמוד
 קמג ד"ה וקן], וכן כתב הרמב"ן [ח"א סימן טא] בעבודת הגי' [ס"ג כ] כמו שכתוב
 בראש [שם סימן יא], אבל יש חולקים, כמו שכתוב בטור [שם], וכן רבינו יואל
 [הובא בראב"ה סימן קצא עמוד 187] חולק על הרמב"ן, וכתב שהרי אם ישנה בין
 תקיעה ז' לח' או בין ח' לט', חוזר לראש ויתקע כל תקיעות תשעה, הכי נמי
 שיסתור הכל. והב"ח [עמוד שש ד"ה ויענין] השיג עליו, דהא קיימא לן כרבי
 יוחנן [שם], וכן כתב הרמב"ן בעצמו שם כמו שכתוב בראש, אבל שני
 למאן דאמר שם לה. בן דשהה [כדי לגמור את כולה] חוזר לראש הפסיד הכל,
 הוא הדין בהפסיק בקול אחר דבור מורה רבי יוחנן כ"ל, וכמו שכתב הרא"ש
 [שם סימן י] בשם ראב"ה [סימן הקסו] ור"ן [שם י] שם ב"ד מתקין [בשם רמב"ן] [שם
 כ. א ד"ה וכו']. והראב"ן מודה בהפסיק לרבי אבדו דסותר הכל, מדאמר שהרי
 לא שהה כו' ואפילו לרבי אבדו כו', וכן משמע בגמרא דקאמר שמע ט' תקיעות.
 וצריך לומר דסדר ברכות לא הוי הפסק, כיון דתקינו רבנן. אבל הרמב"ן סבירא
 ליה דלא הפסיד, טעמו כמו שכתב הר"ן בשמו דהא דקול אחר דמפסיד, משום
 דפשוטה לפניו ואחריה בעיניו, עיין שם, מה שאין כן כהאי גוונא ודוקא שהיית
 מפסיקות לסתור את כולם כ"ל:
תקצא [א] נפשי א [יחפ"ס הצבור כ"הש כו'. גמרא ראש השנה ל"ד כ'
 אמרו לו לדברך למה צבור כו'. ואע"ג דאמרין בפרק ד' דברכות

הובא בראש שם] משום הפסק שהייה, ואינו אלא להתחלה, דהא קיימא לן כרבי
 יוחנן [ראש השנה לה, א] שמע תשע כו'. והריא דחוספתא גורס הרשב"א כנוכר
 לעיל [ס"ג יח], ומכל מקום הסכימו הפוסקים לפסק הרמב"ן: [כז] [בנין ט]
 אם תקע ב"ו. כן כתב הטור [עמוד ששה] בשם הרמב"ן [נדשה לראש השנה עמוד
 קמג ד"ה וקן], וכן כתב הרמב"ן [ח"א סימן טא] בעבודת הגי' [ס"ג כ] כמו שכתוב
 בראש [שם סימן יא], אבל יש חולקים, כמו שכתוב בטור [שם], וכן רבינו יואל
 [הובא בראב"ה סימן קצא עמוד 187] חולק על הרמב"ן, וכתב שהרי אם ישנה בין
 תקיעה ז' לח' או בין ח' לט', חוזר לראש ויתקע כל תקיעות תשעה, הכי נמי
 שיסתור הכל. והב"ח [עמוד שש ד"ה ויענין] השיג עליו, דהא קיימא לן כרבי
 יוחנן [שם], וכן כתב הרמב"ן בעצמו שם כמו שכתוב בראש, אבל שני
 למאן דאמר שם לה. בן דשהה [כדי לגמור את כולה] חוזר לראש הפסיד הכל,
 הוא הדין בהפסיק בקול אחר דבור מורה רבי יוחנן כ"ל, וכמו שכתב הרא"ש
 [שם סימן י] בשם ראב"ה [סימן הקסו] ור"ן [שם י] שם ב"ד מתקין [בשם רמב"ן] [שם
 כ. א ד"ה וכו']. והראב"ן מודה בהפסיק לרבי אבדו דסותר הכל, מדאמר שהרי
 לא שהה כו' ואפילו לרבי אבדו כו', וכן משמע בגמרא דקאמר שמע ט' תקיעות.
 וצריך לומר דסדר ברכות לא הוי הפסק, כיון דתקינו רבנן. אבל הרמב"ן סבירא
 ליה דלא הפסיד, טעמו כמו שכתב הר"ן בשמו דהא דקול אחר דמפסיד, משום
 דפשוטה לפניו ואחריה בעיניו, עיין שם, מה שאין כן כהאי גוונא ודוקא שהיית
 מפסיקות לסתור את כולם כ"ל:
תקצא [א] נפשי א [יחפ"ס הצבור כ"הש כו'. גמרא ראש השנה ל"ד כ'
 אמרו לו לדברך למה צבור כו'. ואע"ג דאמרין בפרק ד' דברכות

מצעור בכיזמתא
 כוונת משה אהרן ירוך בשר
 מכוון ירושלים

Adret, Solomon ben Adret

שאלות ותשובות

הרשב"א

לרבנו הגדול מרנא ורבנא

רבי שלמה ב"ר אברהם בן אדרת

יו"ל ע"פ דפוסים ראשונים וכתבי יד
עם ציוני מקורות, הערות ומקבילות

חלק ראשון

מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ז

שהחיר ציד כנגדו אסר כרגל דהיינו בוקא דאטמא המחובר לגוף וכנגדו נמי הוא מאי דאסר צירך דעוף, וזה צעיני ראייה שאין עליה חסובה. ועוד שאם לא כן תקשי לן דרבי יוחנן¹¹ דהוה שרי בדרב מתנא ודייק מאלו טרפות¹² דוקא אמאי לא ממעט נמי שמוטת ירך מאלו טרפות דהא נמי לנטולי דמיא, והוה ליה למימר חוזה תנא לאיחויי¹³ דרב מתנא ודרב יהודה בזה הכלל, אלא ודאי חדא נינהו דהיינו בוקא דאטמא והיינו שמוטת ירך. ומה שהקשה רבי אבא לרבי ירמיה מלומת הגידין אפילו לפי דברייהם¹⁴ מכל שכן קא מקשה שהרי אין לומת הגידין באותו ראש המחובר אל הירך, אלא הכי קאמר ליה למה לך למיבדק בלומת הגידין והלא אפילו נשמט כל אותו אבר כשרה ובשמוטת האבר על כרחנו ילך כל לומת הגידין, וכיון שכן אף אנו נאמר שאם ישמט בוקא דאטמא כל שכן שילך לו כל לומת הגידין.

והראב"ד ז"ל¹⁵ פירשה בזהפך ופירש שמוטת ירך הראש המחובר אל הגוף והתם צין צעוף צין צנהמה טרפה ואף על גב דלא איעכול ולא איפסוק ניציה כסתמא דכללא דרב יהודה, ובוקא דאטמא דרב מתנא היינו הראש התחתון המחובר אל השוק והתם הוא דבעיא איפסוק ואיעכול, וגם זה אינו מחוור צעיני דאי תרתי נינהו תיקשי לן אמאי לא מיעט רבי יוחנן שמוטת ירך כדמיעט בוקא דאטמא. על כן נראה לי שהעיקר בדברי רש"י ז"ל דזה וזה בראש המחובר אל הגוף, אבל בראש המחובר אל השוק לא מצינו בו איסור כלל ואפילו בנשמט ואיפסוק ניציה ואיעכול, וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב¹⁶ ההיא דרב מתנא ולא הביא ההיא דשמוטת ירך דרב יהודה¹⁷ ולומר דהא ודא אחת היא.

סימן רצה

מונטסון

שאלת שליח לצור שטעה בסימני התקיעות שהוא חוקע על סדר הזכרות ונהגנו שנתפלל עם שליח לצור, מי נוכל לשוח בחוך התפלה להחזירו לתקוע כהוגן הסימן שטעה בו אחר ששליח לצור מוציא אפילו את הצקי בחפילות הללו, או דילמא כיון שהתחיל להתפלל דרך חובה אסור לשוח כיון שילא כבר בתקיעות דמיושב.

תשובה אין מפסיקין באמצע תפלה שאף על פי ששליח לצור מוציא מכל מקום כל שהוא מתפלל ציוו לבין עצמו אינו ראוי להפסיק באמצע תפלתו ולשוח בתקיעות דעל סדר זכרות אין מעכבות, וכל שכן שהיחידים אין צריכין לשמוע

צעוף ומכשר ומשום דשאני עוף דאינו נשען כולו על ירכו אלא על כנפיו, ומעתה ראייה אין כאן.

ועבשירו אני חוזר לעיקר ההלכה ואומר כבר ידעת דרש"י ז"ל¹⁸ מפרשה באיעכול ניציה והוא העיקר לפי דעתו, והיינו בוקא דאטמא דרב מתנא¹⁹ והיינו שמוטת ירך²⁰ אלא רב מתנא אמרה בלשוננו לשון ארמי ואלו²¹ אמרה בלשוננו לשון הקודש כדאמרה רבי חנינא משמיה דרבי²². ואף על פי שלא הזכירו כאן איעכול ניציה היינו משום שסתמו על מה שאמרו בזה היא דרב מתנא, ועוד דאפילו בבהמה לא הזכיר רב יהודה²³ איפסוק ואיעכול והיה על כרחין באיעכול היא ושמוטת ירך העוף נמי כשמוטת ירך דבהמה וכאן וכאן או בשמוטה לבד או כאן וכאן באיפסוק ואיעכול, ועיקר מחלוקתן אי טרפינן צעוף בבהמה או לא דמאן סבר²⁴ דצעוף כשרה לפי שאינו צריך לישען על ירכו כל כך כמו בבהמה וכמו שכתבתי. ותדע דאי לא נימא דאפילו בלא איפסוק אלא בשנטל קצת ממקומו וניציה קיימי בכתן וצריאותן מדלא הזכירו כאן לא איעכול ולא איפסוק, ומדברי מר ניכר דדוקא בנשמט ואיפסוק ניציה אלא דלא איעכול.

ויש מרבתי ז"ל²⁵ שאמרו דבוקא דאטמא הינו הראש העליון שצירך המחובר אל הגוף ובהיה כולי עלמא מודו דכשרה אלא דאיפסוק ניציה ואיעכול, אבל שמוטת ירך היינו הראש התחתון הסמוך אל השוק וההוא מאן דטריף טריף אפילו בלא איעכול ובלא איפסוק צין צעוף צין צנהמה אלא כל שנשמט ממקומו כסתמא דמילתיה דרב יהודה דלא הזכירו כלל אלא שמוטת ירך, וקראוה שמוטת ירך ולא קראוה שמוטת שוק כדי שלא נטעה לפסול אפילו נשמט השוק בראש התחתון המחובר אל עטם הרגל. והראיה להם בזה מדאמר רבי אבא²⁶ אשכתתיה לרבי ירמיה בר אבא דיתבי וקא צדיק בלומת הגידין ואקשי ליה ואמרי ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הונא אמר רב שמוטת ירך צעוף כשרה, אלמא מדאקשי ליה מלומת הגידין שמע מינה כי שמוטת ירך שאמרו הוא באותו עטם שאם לומת הגידין והוא עטם השוק. ואין זה נראה צעיני²⁷ ומכלליה דרב יהודה אחת למד דאמר שמוטת ירך צנהמה טרפה שמוטת יד צנהמה כשרה שמוטת ירך צעוף טרפה שמוטת גף צעוף טרפה חיישינן שמה נקצה הריאה, ובדאי מאי דאסר בשמוטת גף צעוף שרי בשמוטת יד צנהמה ושמוטת גף על כרחין היינו הראש המחובר אל הגוף דהתם הוא דאיכא למיחש לנקיבת הריאה, וכיון שכן יד צנהמה דקא שרי היינו שנשמט הראש המחובר לגוף, ומה

סבורין דשמוטה בראש העצם כבר נשמט הוא וגידיו, וכן העתיק במה"ב, ובבדק הבית פ"י דסבר שהגידין מתפשטין בכל אותו פרק. 21 הביאו בארחת חיים הלי' טרפות ס"י מו. 22 שם ס"י תשנט (טו, ב). 23 לפנינו ברו"ף ס"י חשעב (יח, ב), הביאה. ועיי' בארחת"ח שם מש"כ ע"ד הר"ן. רצה. עיי' מג"א תקצא סק"ב. 1 ר"ה לד. ב, לה, א. 2 תפלתו.

10 וכ"כ בחיי' שם ובתורת הבית דף מא (מב, ב, מג, א). 11 צריך להוסיף רב יהודה, או שצ"ל בסמוך אמרוהו. 12 שם נו, א. 13 צ"ל דסבר. 14 כ"כ הרמב"ן שם. 15 שם, ע"ש. 16 וכן הק' בתה"כ ובח"י, ועיי' מה שדחה בבדק הבית ומש"כ עליו רבינו במה"ב. 17 שם נו, א. 18 שם מב, א. 19 צ"ל דאתיא. 20 עיי' ברמב"ן שם וט"ס, שם וצ"ל והיו

בחפלתן על סדר ברכות, ואף לא שמעו חקיעות דמיושב יחזרו ויתקעו אחר סיום התפילה אותו סימן שטעה צו ודיו.

סימן רצו

שאלת מהו לישב על גבי אותן מצבות של קברים, שרוב בני אדם אינן נוהרין בכך ואף על פי שאמרו בפרק נגמר הדין דקבר המת העשוי צננין אסור בהנאה.

תשובה מסתברא שהוא מותר לפי שאין מצינן אותן מצבות עכשו אלא לכבוד בעלמא, ומה שנוהגין עכשו הכל לישב עליהן מוכיח על כן והרי אלו כמתנין עליהן שלא יאסרו בישיבה אלא לכבוד בעלמא, והרי הן כארון שעשו לספר תורה דאפילו אומניה וזר ביה אס התנה בכך מחלה שמוחר, וכדאיחא בירושלמי בפרק בני העיר רבי ירמיה אול לגולגא המתון יהבין מכושא גו ארונא אחא שאל לר' מאיר אמר ליה אני אומר לכך החנו עליו מחלה רבי יונה עבד מגדל ואחני עלוי עילאין דספרין וארעאי דמני ע"כ. ושם הביא מעשים אלו ציחד עם אבנים לשם מת, ושם אמרו אבנים שחצנן לשם מת אסורות בהנאה לשם חי ולשם מת מותרות בהנאה ואחרי זאת אמרו שם על כלי צית הכנסת כצית הכנסת ואחרי כן הביאו מעשים אלו דרבי מאיר רבי ירמיה ורבי יונה דמשמע דדרך אחד יש להן. ומעשים בכל יום בכלים נאים שמשמשין לכסות המטה שהיא נקצרת עמו ואפילו הכי מותרין, ואף על פי שאמרו דכלים הנוגעין במטה שהיא נקצרת עמו שהן אסורין, והטעם בזה משום מה שאמרתי שאין דעתנו עכשו לצטנן אצלו אלא כמתנה שלא יפרשו עליו אלא לכבוד בעלמא.

סימן רצז

שאלת ערבה שהביא גוי לישראל ונתלשה ביום טוב שני והיה חושב שיהא מותר והניחה בלולבו, מותר לטלטלו ולנאח בו או לא. ואם אין לו ערבה אלא זו יראה שהוא מותר שבמקום מצוה לא גזרינן.

תשובה ערבה זו אסורה ואין מטלטלין אותה אפילו אותן שלא באה בשבילן כפירות שיש צמינן במחובר, ואפילו לטלטלה אסור כדרך שאמרו צביצה שנולדה ביום טוב. ואין הפרש בזה בין יום טוב ראשון ליום טוב שני, ואפילו אין

לו ערבה לנאח בו דשבות אפילו במקום מצוה אסרו ולעתים אפילו במקום כרת העמידו דצריהם כהזאה ואומל, ואין לנו צהיתר השבותין אלא מה שמנו, דלעתים יקלו אפילו במקומות שיראו קלים כמעלה ומכתיב לקנות קרקע בארץ ישראל ולעתים יחמירו ויעמידו דצריהם אפילו בדברים החמורים כהזאה ואומל, על כן אין לנו בהם היתר אלא צמה שמנו בפרוש.

סימן רצה

שאלת גרסינן בפרק קמא דקדושין בגמרא דבני מערבא אמר להם רבי שמעון לחכמים אי אסם מודים שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטור מן הניצית אמר רבי לא טעמון דרצנן שאם הייתה לו מיוחדת ליום ולילה שהיא חיבת צניית. וקשיא לי על זה סוגיא דפרק התכלת דצעי ורצנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה וכו', היה יכול לתרץ וראיתם אותו פרט לכסות מיוחדת ללילה דמודו צה רצנן שהיא פטורה. עד כאן.

תשובה אילו לא מצאו שם בפרק התכלת ענין להעמיד צו קרא לדברי חכמים היה צאפשר להקשות כן למה לא מצאו ידיהם צצית המדרש לתרץ לדברי חכמים מקרא זה כענין שתרצוהו בירושלמי, אבל עכשו שיש להם מדרשות שם בפרק התכלת ומן הצרימות בקרא דוראיתם אותו למה אנו צריכין עוד לתירונו של רבי אילא בירושלמי, אדרבה תמה על עולמן מפני מה לא תרצו בירושלמי כמו שתרצו במרין כדברי הצרימא, אלא שאפילו בגמרתנו יארע כן שתרץ במקום אחד צענין אחד ובמקום אחד צענין אחר והוי כאיכא דאמר.

וגדולה מזו כי הרבה יש בגמרתנו סוגיות מתחלפות אחת מהם גבי ניקף ומקיף שהסוגיות מתחלפות בפ"ק דצ"ב וצ"ק פרק כ"ד הרגל, וכן בשבועות בשמעתא דטענו שור ושה וסומר שמתחלפות עם הסוגיא שבכתובות במשנתנו דהטוען אח חצרו כדי יין, ובפרק קמא דקדושין אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גוצה מן היורשין שעבודא דאוריחא ומתחלף בשליה צבא צתרא דאמר רב פפא מלוה על פה גוצה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת צפני לוויין דאלמא אינה גוצה אלא מן התקנה דשעבודא לאו דאוריחא, והוי כלישנא אחרינא וכדברי רבינו תם ז"ל. וכל שכן שיארע זה בין הצבלי והירושלמי צהרבה מקומות, גם זה נראה לי

בעלמא, וזה דלא כהחח"ס שהובא לעיל סי' צו. אמנם צ"ע שהרי רבי כ"כ אף בכלים המכסים את המטה. 3 מגילה פ"ג ה"א (כג, ב), ע"ש. 4 סנהדרין מה, ב. רצז. ב"י אר"ח שז, ד"מ אר"ח תרנא. 1 ביצה כד, ב. 2 שם ג, ב. 3 פסחים צב, א. 4 גיטין ח, ב. 5 ע"ע להלן רמח, תשט, וח"י קנט. רצה. 1 ה"ז (כא, א). 2 מנחות מג, ב. 3 במדבר טו, לט. 4 ד, ב. 5 כ, ב. 6 מ, ב, ע"ש. 7 צ"ל שמתחלפת. 8 קת, ב. 9 לפנינו שם, שמן. 10 יג, ב. 11 קעו, א. 12 ספר הישר חלק החידושים סי' סח.

3 צ"ל אס, או שצריך להוסיף, אס. רצו. בדק הבית יו"ד שסד ועיי' שו"ע ס"א בהג"ה. 1 סנהדרין מז, ב. 2 משמע דמן הדין אסור בלא תנאי, וד' הרא"ש הביאו הטור שם דמן הדין שרי דאינו מגוף הקבר, ובר"מ שם הק' ממש"כ רבי' להלן תקלו דמשמע דאסור גם לדין כהנאה, ועיי' ט"ז שם בשם מהרש"ל דהמנהג לאסור בהנאה, וכ' בגל' מהרש"א דלפ"ז נסתלק לדין החירו של רבי דכבר לא חשיב כמתנין, ובחזו"א אהלות סי' כב אות כח כ' דדעת רבינו שאין מועיל תנאי לאיסור הנאה, ומה דמהני כאן הוא משום דהוא לכבוד

ספר

שאלות ותשובות
שיירי תשובות
חתם סופר

זהו ספר תשובות רבינו הגדול מנשיא הבורן
בספרו חתם סופר דורו ובכתבי עת רבים.

זהו ספר שבו ענין השו"ת
על דברי רמב"ם
במקום שיש חילוק
בין השו"ת
בין חתם סופר
על דברי רמב"ם

ספר חתם סופר תאריך כרך 5

מה שהתפלל לדידיה, וטעם זה שייך אף באומר מותר לעשות לדעת עצמו דעכ"פ הרי לא נתכוין לתפלה שתיקנו חז"ל שאינה תפלה.

ובברכות ק"ש מספקא להמג"א בסימן ק"ד סק"ו. ובברכת המזון מטיק המג"א דחזר לראש בסימן קפ"ג ס"ק י"א עיי"ש. ומה שכתב המג"א בסימן ק"ד שם דכיון דרוב העולם אין נוהרין להשיח בברכות של ק"ש הוא כשוגג דאומר מותר שוגג הוא. שהוא לכאורה דלא כדכתבתי. נראה דהוא רק בטעות דרבים ששייך לומר שחושבים לעשות כתקנה דחז"ל דרבים ודאי רוצים לעשות כתקנה, אבל ביחיד אף שאומר מותר יודע שאין זה כתקנה שהרי רואה שאחרים אין עושין כמותו והוא המשנה אך שחושב שרשאי לעשות שלא כתקנה דחז"ל אלא לדעת עצמו שזה נחשב כלא בידו.

ומה שראה מע"כ שצדיק אחד עשה כן אין להשיג על זה ואין אנו אחראים על מעשיו. ואתה צריך לעשות כדון שאסור לשנות מכפי שתיקנו חז"ל.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן ט

ב' בענין חזרת הש"צ אם המתפלל עמו + הוא יוצא גם תפלה בצבור

ז' אדר תשל"א.

מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר חיים לענטשניץ שליט"א.

+ בדבר אחד המתפלל עם השליח צבור כשהחזיר התפלה אם נחשב זה תפלה בצבור. הנה לכאורה כיון שאין הלכה כר"ג אלא כחכמים דבכל ימות השנה אין הש"ץ מוציא את הבקי אין להחשיב זה תפלה בצבור כיון שכל הקהל אין מתפללין על ידו. ואף שתיקנו שלעולם יחזיר הש"ץ אף כשידוע שכולן בקיין כדאיפסק בש"ע סימן קכ"ד סעיף ג' והוא מתשובת הרמב"ם שהביא הב"י שם מאבודרהם אין להחשיב זה כמו שהציבור מתפללין כיון דעכ"פ

סימן ע' סעיף ג' שודאי אין יכול בשביל כוונה הנדמה לו שמכוין לדחות החיוב להתפלל בצבור. וגם לבד זה הא איתא ברמ"א סימן צ' סעיף י"ח שאף שפסק דבביהמ"ד קבוע עדיף להתפלל אפילו בלא עשרה. מ"מ לא ירגיל עצמו לעשות כן וכ"ש בנידון זה.

סימן ח

אם בשביל כוונה מותר לומר בפה בלע"ז באמצע התפלה

ובדבר אם מותר במקום שאסור להפסיק לפרש בפה בלע"ז כוונת ובאור התפלה אשר ע"י זה יכוין יותר לבו לשמים, פשוט שהוא הפסק ואסור, לא מבעיא באמצע הברכות אלא אפילו בין הפרקים ואפילו בפסוקי דזמרה הוא הפסק, ויש לכוין בהנוסחאות שתיקנו לנו חז"ל כפי מנהג כל מקום שבזה הוא דין הכוונה ולא לחזור התיבות אף בלשון הקדש וכ"ש שלא לתרגם שהוא לחזור אותם בלשון אחר. ורוב פעמים אין בהם פירוש וקשה להדברים שמקלקל אותם כגון שיוסיף התיבות שמתרגם שלא במקומם אבל אף אם הוא כראוי אסור, ולי"ד לניגונים בעלמא שאף שנשמע כעין הברה כיון שאין לההברה שום כוונת דבור אינו הפסק. ובדיעבד בתפלה כיון שהוא במזיד חזר לראש התפלה כדאיתא בסימן קי"ד סעיף ז', והוא אף שהיה זה באמצעיות, עיין בבאור הלכה ד"ה אבל, ומסתבר דאומר מותר אינו כשוגג לענין זה. דהא אין החזרה ענין קנס אלא משום דבמזיד שלא הוצרך לשוח ושח הרי לא רצה להתפלל כחקנה אלא כפי שהוא רוצה שזו אינה תפלה, עיין בב"ח סימן קי"ד ד"ה ובכ"מ שצריך לפרש כן בכוונתו בהטעם שכתב, ואפילו לבעל הדושי הגהות בסימן קי"ד שבשח אפילו במזיד אינו חזר לראש התפלה אלא רק לאותה ברכה אם היא מאמצעיות, משום שלא מחשיב שהתפלה אינה כתקנה בזה שלא עשה יפה לשוח באמצע הברכה, ורק בלא אמר הברכה כראוי שאמר מוריד הגשם בקיץ במזיד שהראה שאינו רוצה להתפלל כתקנה אלא על דעת עצמו שלכן תפלתו תועבה, נמי יודה בהוסיף בהברכה חיבות אחרות ותרגומים ובאורים שחז"ל לא תיקנו זה, והוא עושה זה לכוונת תפלה הרי נמצא שעושה זה לדעת עצמו ולא תפלה כתיקון חז"ל שאינה תפלה לטעמיה, ול"ד לשח דברים בטלים שלא שייכי לתפלה שלא מקלקל

או"ח חלק 2

אגרות

אורה חיים

משה

שו

אין מתפללין, ואדרבה היה מקום לומר שאין לו חשיבות תפלה כתפלה חיובית ממש, ורק שעכ"פ תקנו שיחזיר ש"צ בשביל הגזירה שמא איכא מי שאינו בקי תקנה קבועה, כדאיתא בלשון התשובה שלכן אין בחזרת הש"ץ ברכה לבטלה כלל, שזה סגי לענין התקנה ואין צורך שיתקנו שיהיה לזה חשיבות תפלה, אבל יותר מסתבר דמאחר דעכ"פ תקנו שיחזיר התפלה הויא בחשיבות תפלה, דברכות תפלה כשאין להם חשיבות תפלה מסתבר שהיה להם דין ברכה לבטלה ולכן הוזכר הרמב"ם הא דלא תהיה חזרת הש"ץ ברכה לבטלה כלל דתלוי זה בזה החיוב בחשיבות תפלה ומה שלא נחשב ברכה לבטלה, דהא ודאי כשאיכא אינו בקי היתה ודאי התקנה שיהיה בחשיבות תפלה דהא האינו בקי חייב בתפלה לכן גם מה שעשו לחיובם חיוב קבע אף כשאין שם מי שאינו בקי נמי הוא בחשיבות תפלה, אבל מ"מ כיון ששום אדם אינו יוצא בתפלה זו לא שייך להחשיב יחיד המתפלל או כמתפלל בצבור.

ועיין בתוספות ברכות דף כ"א ד"ה אין יחיד מתפלל קדושה שכתבו אבל המתפלל י"ח עם החזן לכשיגיע ש"צ לקדושה יאמר עם הש"צ נקדש וכל הקדושה משלם יכול לענות עם הצבור דאין זה קרוי יחיד, ולכאורה תמה איך שייך להחשיבו יחיד הא כל הקהל אומרים או קדושה, וכל הגידון הוא רק מחמת שהוא באמצע תפלתו דאפשר דהוא הפסק ומכיון שכתבו דיכול לומר עם הש"צ נקדש וכל הקדושה משלם ליכא שוב מה לדון, ולא היה שייך לאסקוי דאין זה קרוי יחיד דהוא דבר שלא היה שייך לידון ע"ז כלל, ולכן צריך לומר דהתוספות סברי דלהתפלל עם הש"צ בשאין מתפללין או עשרה לא נחשב זה תפלה בצבור אלא תפלת יחיד, והם בדיני צבור לענין אמירת קדושה וקדיש וכל דבר שבקדושה, ועיין בטור סימן קכ"ד שכתב וגם מחזיר התפלה כדי שיענו קדושה אחריו, ופי' הב"ח שהוא עוד טעם למה שצריך להחזיר התפלה משום דסובר הטור דצריך התרי טעמי דלא היו מתקנין להחזיר התפלה כשכולן בקיאים אי לאו דהוצרכו לתקן שיחזיר לכל הפחות ג' ראשינות בשביל קדושה, וכיון שאין תפלתו אלא תפלה ביחיד הרי לא שייך לצבור זה שהתפללו בצבור יחד בלחש ונתחייבו גם בקדושה לומר זה בחזרת הש"צ דלכן היה מקום לומר דאמירתו בתפלתו נקדש וכל הקדושה נמי הוא כאמירה בתפלת יחיד שאינו יכול לומר אף כשאיכא צבור בביהכ"נ, דהא כשליכא צבור בביהכ"נ גם לר"ה אין היחיד אומר כדמשמע מרש"י שכתב ר"ה סבר יחיד המתפלל

עם הצבור אומר קדוש, א"כ לר"י ב"ל שאמר אין היחיד אומר קדושה הוא אף כשאיכא צבור בביהכ"נ בשעה שמתפלל כשאינו מתפלל עמהם יחד ממש, שלכן הוצרכו התוספות לומר דאין זה קרוי יחיד והוא מאחר דעכ"פ כל הצבור אומרים קדושה אז.

וראיתי בפמ"ג בא"א סימן נ"ב סוף סק"א שהסתפק בזה דכתב אם בא לביהכ"נ ורואה שא"א שיתפלל עם הצבור בלחש אם נאמר חזרת הש"ץ נמי תפלת הצבור הוה שמוציא שאינו בקי ויעשה על דרך הסדר לדלוג כדי שיתפלל מלה במלה עם הש"ץ, ומסיק ומ"מ נראה שתפלת הצבור הוה בלחש, והוא כדווכחתי מתוספות אבל הפמ"ג כותב זה מסברא שכן נראה וכתב וכעת לא מצאתיו, ומשמע שלא נראה לו הראיה מתוספות מאיזה טעם.

→ ויש להביא ראיה ממה שכתב הרמ"א בסימן ק"ט סעיף ב' דלכתחלה לא יתחיל היחיד עם הש"ץ אלא ימתין עד אחר שאמר קדושה והא' הקדוש, והטעם הוא כדכתב המג"א בסק"ט משום דצריך לשתוק ולשמע נקדש מהש"צ כדאיתא בר"ס קכ"ה, והא כשיש צורך להתחיל יכול לומר נקדש וכדכתב הרמ"א שאם השעה עוברת או כדי לסמוך גאולה לתפלה מתחיל עם הש"ץ ואומר נקדש עם הש"ץ, ואם כשיתפלל עם הש"ץ יתחשב כדן תפלה בצבור וכשיחכה עד אחר הא"ל הקדוש הרי לא יתפלל בצבור הרי ודאי הוא ג"כ צורך גדול והי"ל להתחיל עם הש"ץ בשביל זה עצמו כדי שיהיה לתפלתו דין תפלה בצבור דהא ג"כ צורך גדול הוא, אלמא דהרמ"א סובר דיחיד המתפלל עם הש"ץ לא נחשב תפלה בצבור שלכן אין שום צורך להתחיל עם הש"ץ וממילא אינו רשאי משום שאין לומר נקדש אלא צריך לשתוק ולשמע מהש"ץ, וא"כ פשוט שאף הא"ר סק"ט כהולק ומדייק מלשון הסמ"ג ומלשון הרמב"ם פ"י מתפלה הט"ז שכתבו אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדושה יתפלל ואם לאו ימתין עד שיתחיל ש"צ להתפלל בקול רם ויתפלל עמו בלחש מלה במלה עד שיגיע ש"צ לקדושה, שאף לכתחלה בלא צורך יכול להתחיל עם הש"ץ, אינו מטעם שזה נחשב תפלה בצבור, אלא משום דסוברין דרשאיין כל הקהל לומר נקדש כדסובר הט"ז בסימן קכ"ה סק"א וכמו שאנו נוהגין, וכמפורש בלב"ש סימן ק"ט על המג"א ולפ"מ שנשתרבב עתה המנהג באשכנזים שאמרים הציבור נקדש עם הש"ץ אי"כ מותר גם לכתחלה להתחיל להתפלל עם הש"ץ [ההלב"ש כתב שנשתרבב המנהג ע"פ דברי הט"ז ובחזושי רעק"א

סימן קכ"ה איתא שכן איתא בכתבי האר"י ואליו תשמעון]. וכן ודאי הוא גם טעם הא"ר להסמיג והרמב"ם משום שסברי שכל הקהל יכולין לומר נקדש אם רוצים. וגם אולי אף אם מודה שהקהל אין אומרים נקדש. מ"מ לזה שמתפלל עם הש"ץ סובר שאף לכתחלה יכול לומר נקדש דלא כהט"ז שאינו מחלק דכתב ונראה לי דאין חלוק בזה בין אם התפלל כבר או לא אלא שהוא אפשר מחלק. עכ"פ איכא ראייה מהרמ"א שאין המתפלל עם הש"ץ נחשב מתפלל בצבור כדכתבתי וכדסובר הפמ"ג ותמוה על שלא הביא הראיה מהרמ"א.

ולכן תמוה מה שכתב באשל אברהם להגרא"ד מבוטשאטש סימן נ"ב להיפוך ובפשיטות שכתב אין ספק שהמתפללים בעת חזרת הש"ץ התפלה ה"ז תפלה עם הצבור ממש כי הרי בהכרח יש עשרה דצייתי והם כעונים ממש לכר"ע. שהרי ודאי אינו כן דמה לנו דצייתי הא הם בקיאים ואין יוצאים בחזרת הש"ץ אלא במה שהתפללו בעצמן בלחש ואין שייך להחשיב החשיבות כעניינם כמתפללים. ולכד הראיה שהבאנו איך פשוט לו נגד הפמ"ג שאף מתחלה רק נסתפק בזה ולמסקנתו אין זה תפלת צבור וצ"ע.

ויותר תמוה מה שבספר לקוטי שו"ת מתחתם סיפר שנדפס מחדש בסימן ג' איתא גם כן דמה שהיחיד מתפלל עם הש"ץ והו עיקר תפלה בצבור כי מה שהיחידים כל אחד מתפלל בפני עצמו מקרי תפלת יחיד רק מה שאחד מוציא רבים זה מקרי בצבור ורק מפני שא"א שיכוונו כולם לש"ץ תקנו שיתפלל כל אחד לעצמו והיה ראוי שיאמרו עמו מלה במלה שזהו כמו מוציא רבים ידי חובתן אלא כדי שיסדיר ש"ץ תפלתו תקנו בלחש תחלה כמבואר בסוף ר"ה, וא"כ כשאירע שיחיד אומר עם הש"ץ זהו תפלת צבור האמיתי. עיי"ש. שהרי כל דברים אלו הוא לכאורה דברי טעות. שהא כל התקנה היתה כדי להוציא את שאינם בקיאים. וכשכולן בקיאים הוקשה לרבנותינו הראשונים על מה שחזר הש"ץ. וכתב הטור שני טעמים שהוצרכו לשניהם דוקא כדפי' הבי"ח והרמב"ם בתשובה שהביא הב"י תירוץ שבשביל שהוצרכו לתקן להוציא את שאינו בקי תקנו זה לעולם. ואם רק תפלת הש"ץ להוציא היה תפלת צבור הרי היה להם לתקן בשביל זה עצמו לעולם שהוא טעם שאיכא בכל עת ועידן והם דברים ברורים שלא שייך לחלוק ע"ז. וגם איך שייך לומר שעיקר התפלה הוא מה שהש"ץ חוזר התפלה ותפלת הלחש אף שמתפללים קהל גדול בבת אחת הוא רק תפלת יחיד. שנמצא

לדבריו שכל הקהל שאין יוצאין כלל בשל הש"ץ ויצאו בתפלתם בלחש לא יצאו ידי תפלה בצבור. דהא ודאי אחר שיצאו ידי חובת תפלתם אין שמיעתם מהש"ץ טוב מצות תפלה. ונמצא שעקרו מצות תפלה בצבור שלא מסתבר כלל שמהחשש שמא לא יכוונו כולם לש"ץ יעקרו דין תפלת צבור מהקהל. ומה שכתב והיה ראוי שיאמרו מלה במלה. היינו דהוקשה לו דבשביל החשש דשמא לא יכוונו כולם לש"ץ היה להם לתקן שיאמרו מלה במלה עם הש"ץ. שזהו כמו מוציא רבים שהוא תפלת רבים. ותירץ דהוא כדי שיסדיר ש"ץ תפלתו תקנו בלחש תחלה כמבואר בסוף ר"ה. והא ברי"ה איתא שם רק לר"ג שהוא אמר דש"ץ מוציא את הרבים ידי חובתן אף את הבקיאים שאמרו לו רבנן לדברין למה צבור מתפללין והשיב שהוא כדי להסדיר ש"ץ תפלתו. אבל לרבנן הרי הוא כל החובה להתפלל בלחש דהא אין יוצאין כלל בשל ש"ץ. וגם אף לר"ג עכשיו דמתפללין עכ"פ בלחש אף שהוצרכו לתקן זה היה זה רק כדי להסדיר ש"ץ תפלתו. יוצאין התפלה במה שמתפללין וגם הוא תפלת צבור ממש דליכא בזה פלוגתא ונשאר מה שמחזיר הש"ץ אף לר"ג רק לאלו שלא התפללו בעצמן שיוצאין בשל הש"ץ אך לר"ג הוא אף לבקיאים שנתאחרו ולא התפללו עם הצבור בלחש. ולרבנן הוא רק לאינם בקיאים דהבקיאים אינם יוצאין בשל הש"ץ ומוכרחים להתפלל בעצמן אף כשהן יחידין ולא יהיה להם תפלה בצבור. וא"כ איך כתב דמבואר בסוף ר"ה דאליבא דרינא שהוא לרבנן נמי אין צורך בתפלת לחש אלא כדי להסדיר ש"ץ תפלתו הא לרבנן ליכא טעם זה כלל ופשוט שלא סבירא להו דבשביל זה יתקנו שכל הצבור יתפללו דאם גם הם עצמן צריכין לטעם זה לא היו מקשין על ר"ג. ואף שיש לחלק דלרבנן שצריכין הצבור להתפלל בעצמן משום שא"א לכונן להש"ץ והנידון היה רק איך לתקן אם שיתפללו עם הש"ץ מלה במלה או בעצמן בלחש ניחא להו מה שתקנו בשביל להסדיר שיתפללו בעצמן בלחש קודם שהרי ליכא בזה ברכה שלא לצורך אבל לר"ג שיוצאין כולן עם הש"ץ הרי מה שתקנו להתפלל בלחש הוא שלא לצורך הוקשה להו לומר שבשביל זה יתקנו ברכות הרבה שלא לצורך. והשיב ר"ג שאף לדידיה תקנו בשביל זה ולא חשו לזה שהוא שלא לצורך. אבל מ"מ הוא דוחק דהי"ל לר"ג עכ"פ לומר ולדבריהם הא נמי קשה דהי"ל לתקן שיאמרו מלה במלה עם הש"ץ אלא בשביל כדי שיסדיר ש"ץ תפלתו הי"ל לדידי. שלכן משמע שלרבנן ליכא כלל טעם זה ולא סברי כלל שהוא טעם.

→ אחר שכתבתי עיינתי בדברי כתר"ה וראיתי שגם כתר"ה מביא הראיה מהרמ"א דסימן ק"ט והוא ראייה גדולה. אבל קושית כתר"ה מר' הונא ומריב"ל שאמרו בברכות דף כ"א שאם יכול לגמור עד שלא יגיע למודים ולקדושה יתפלל ואם היתה תפלת הש"צ נחשבת תפלה בצבור היה לו לחכות עד שיתחיל ש"צ לחזור התפלה. יש לתרץ דאפשר איירו במקום שכולן בקיאים שאז אולי לא נהגו בכל מקום שיחזור הש"צ בקול רם כל התפלה אלא ג' ראשונות בשביל קדושה. ואולי גם ג' אחרונות כהמנהג שהזכיר המג"א סימן קכ"ד סק"ג בשם כנה"ג והמנהג שלנו נעשה אח"כ. וגם לא צריך לזה. דהא ממוזים לא קשה דאפשר לפרש הא דר"ה בבא לאחר קדושה כדצייר הש"ע. והא דריב"ל במגיע לקדושה הרי כיון שרוב תפלתו תהיה עם הצבור הוא תפלה בלחש גמור עם הצבור דבשוה מסתבר שלא דוקא דא"א במציאות דבר כזה.

ומה שהקשה כתר"ה על מה שהתפלל עם הש"צ צריך לומר נקדש. פשוט שבלא נקדש אין שום ענין ברכה לקדוש קדוש קדוש. וברוך והיה זה הפסק.

L

סימן י

אם יכול הש"צ להתפלל על הבימה שהיא באמצע ביהמ"כ כשהעם הוא רב ולא שומע כשמתפלל אצל העמוד

ט' אלול תשכ"ח.

מע"כ ידידי הנכבדים מאד הרה"ג מהר"ר יחזקאל פיין שליט"א, והרה"ג מהר"ר חיים מאיר האלאן שליט"א.

בדבר שנתאחדו שתי בתי כנסיות בני ישראל ובני יהודה שביחד נכנסו לביהמ"כ עם גדול אשר יקשה לשמוע אל הש"ץ כשיתפלל אצל העמוד שבכותל מזרח אם רשאים לשנות שיתפלל הש"ץ בימים שיהיה עם רב על הבימה שהיא באמצע ביהמ"כ. הנה תעינו במה שכתבתי בספרי אגרות משה מאו"ח חלק שני סימן כ"ה שהעמוד כפי שאנו מתפללין אינו כמו שהיה אצל הקדמונים שהיתה בהתיבה שירדו לפניו ס"ח אלא שינו להתפלל לפני עמוד בעלמא שאין בו קדושה יתירתא שלכן להתפלל על הבימה לפני

ומה שהביא על מש"כ והיה ראוי שיאמרו עמו מלה במלה שזהו כמו מוציא רבים ידי חובתן ראייה כבמתנ"י בסוכה גבי הלל שאומר ועונה אחריו מה שהוא אומר כמו אנא ה'. תמוה מאוד דשם הא איתא שצריך לומר מלה במלה כשהמקרא הוא מי שאינו יכול להוציא אחרים דהוא עכד או אשה או קטן דאם עונה אחריתן מה שהן אומרים יוצא משום שאומר בעצמו. וכן הנהיגו שהש"צ יאמר אנא ה' הושיעה נא והקהל יאמרו ג"כ אנא להיות סימן למי שהיה קטן מקרא אותו שאינו יכול להוציא יאמר אחריו. ונמצא שבתפלת אנא ה' הושיעה אין הש"צ מוציאם אלא יוצאין באמירת עצמן כמו בקטן המקרא וא"כ מפורש להיפוך שאין זה מוציא רבים ידי חובתן.

ומה שהביא ממג"א סימן תרפ"ט סק"י דרק מה שאחד מוציא רבים מקרי בצבור לא הוזכר שם דבר כזה כלל. והוא כתב שם דכיון דבמגילה מוציא אחרים אפילו בקיאים עדיף שיקרא אחד לכולן משום ברוב עם הדרת מלך. ולא שייך זה לחשיבות תפלה בצבור שאין זה הטעם דתפלה בצבור דשוה לחשיבות זה עשרה אנשים ורובא אנשים. ולא בשביל זה תוזר ש"צ התפלה. והמג"א משמע שבמגילה להסוברים דיכול להוציא אף בפחות מעשרה נמי עדיף שיקרא אחד לכולן. טוף דבר כל דברי תשובה זו הם דברים מוטעים שלכן ברור שאין זה מדברי החתם סופר ואין לחוש לתשובה זו.

← ולכן למעשה נראה שתפלה בצבור הוא דוקא מה שמתפללין הצבור יחד בלחש וכן אם מתפללין הצבור יחד עם הש"צ שאומר בקול רם כהא דאיתא ברמ"א סימן קכ"ד סעיף ב' הוא תפלה בצבור. ויחיד המתפלל עם הש"צ מסתבר שאינו תפלה בצבור כדלעיל וכדסובר הפמ"ג. אך אולי עדיף זה קצת מתפלה ביחידות לגמרי מסברא בעלמא משום שעכ"פ הרבים עסוקים בתפלה לפי התקנה אף שליכא ראייה לזה. ואולי זהו כוונת החזון איש א"ח סימן י"ט אות ז' דנכון יותר שהיחיד שנתאחר יתפלל עם הש"צ ולא שישמע חזרת הש"ץ ולהתפלל אח"כ בעצמו ואף שכתב שהוי תפלת הצבור הוא רק לענין שעדיף מתפלה ביחידות ממש דקצת מוכרח בלשונו דכתב רק נכון יותר. ואם הוה זה תפלת הצבור ממש היה מחוייב לעשות כן.

ידידו.

משה פיינשטיין

L

בעזה"ת

ספר

שאלות ותשובות

שבט הלוי

חלק רביעי

תשובות וכירורים

בארבעה חלקי שולחן ערוך

זכני השם הטוב בחסדו וטובו עלינו

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד דעיה"ק

זכרון מאיר - בני ברק

וריש מתיבתא דישיבת חכמי לובלין

מהדורא שלישיית בתוספת הערות והשמטות, תיקונים וציונים רבים

שלהי שנת תשס"א לפ"ק

זיכ"כ לא מביני דמחילות עלמק הוי גרף של רשו דכי היכי דאסרינן זיכ"כ חדש שאין צו לואה הי"ב המחילות של זיכ"כ ישן ע"כ, ואי ס"ד כחזון איש דיש נגישה חמידית של לואה ונעשה גרף ממש ע"ז ולא לולא זה, אי"ב אחי ראיח לריק. מג"א מצוה"כ חדש דנעשה גרף צלי לואה, אללא הי"ז כמפורש בהיפך דהוקשה למג"א דהרי אין כאן נגישה לואה כחלים ולזה הביא ראיח מצוה"כ חדש צלי לואה דהיחוד לזיכ"כ וללואה הוא העושה האיסור ואי"ב הי"ב כותלי ישן והפמי"ג כי על המג"א דאין ראיחו מוכרח כ"כ ור"ל דאולי תוך חדש צלי לואה עדיף לאסור מכותל ישן דכותל גדר אחר מחדש, מ"מ מדברי מג"א מוכח ברור כמש"כ צעניי, וגם פשטות דברי הע"ז סוס"ק אי שכתיר כותל בית המשחמשים גם לזיכ"כ מורים דמירי צלי נגישה לואה כמש"כ מרן החזון איש צעלמו ס"ק ה'.

וא"כ כיון דפשטות שיטה הע"ז ומג"א מורה להדיא דגם צלי לואה אסור אין לנו לנטות מדבריהם להלכה, ומש"כ בחזון איש שם ס"ק ה' דאם נימא לאסר כותלים גם צלי נגישה לואה אי"ב גם הגג אסור באמת אין זה מוכרח כ"כ דו"ל דמחילות שהם העושה גדר זיכ"כ כמש"כ החזון איש צעלמו שם ס"ק ו' דאין זיכ"כ צלי מחילות הם שקנו שם זיכ"כ לאסור כמו החוק, אבל הגג אינו גורם צה.

וממילא יולא להלכה דלולא דברי חזון איש פשוט דגם מחילה של זכוכית ומחכת מחילה של זיכ"כ נקראה כיון דאין נגישה לואה במחילה הגורם אללא שם מחילת זיכ"כ, וכן מורה באמת פשטות פסק האחרונים והמ"ב, אה זה ראיחו להעיר בדבריו היקרים. וברני דושי"ה צידיות צלונ"ח — מלפס להסדי ה'

סימן יא

א.

7 במה שכי החתם סופר צלקוטי שו"ת סי' ג' (הנדמ"ח) צענין האמירה עם השליח לצור כשהיחיד מהפלל עמו שזה עיקר הפלה צניבור, כי מה שהיחידים כל אי מהפלל צפ"ע מקרי הפלה יחיד רק מה שאי מו"ח רבים זה מקרי צניבור, וה"ר ממג"א סי' תרפ"ט ס"ק י' ורק מפני שאי אפשר שיכנו כולם לשי"ל תקנו שיתפלל כ"א צפ"ע, וה"ר ראווי שיאמרו עמו מלה צמלה שזה כמו מו"ח רבים י"ח כצטובה ל"ח ע"א אללא כדי שיסדיר ש"ל הפילתו תקנו בלחש תחלה כמבואר ר"ה ל"ד ע"כ, וא"כ כשאירע שיחיד אומר עם השי"ל זה הפלה לצור אחיהי, ואומר כל סדר קדושה עמו, א"ד ז"ל. מבואר דהרתי קאמר דבשורש התקנה ה"ר ראווי שש"ל יתפלל, וכולם ישמעו וישתקו וילאו מדין שומע כעונה, והיינו מרויחים בזה תרחי חדא עיקר הפלה

כמו"כ עכשיו החמירו צו כמדאורייתא דאז הל"ל כיון שהי מחילה איסור תורה החמירו גם עכשיו, ואלו הלשון מוכח דעכשיו צל לקצוע איסור תורה, ועוד מג"ל זה לרצונו יונה דגם עכשיו קבעו כמו איסור תורה, אולי רק מדרבנן ממש.

ובן לשון הרא"ש אבל צבית הכסא חדש שאין צו לואה אינו אסור אללא מדרבנן, משמע להדיא דדוקא חדש שאין צו לואה אסור דרבנן אבל ישן שאין צו לואה אסור מה"ה, ומה שהגיה מרן החזון איש היבית חדש כדי להשוות לשון ר"י אדרבה אף לנו הכרח להגיה וכחצו הרא"ש כדי להבין לשון ר"י דדוקא בחדש ס"ל כן דהו"ל דרבנן, והטעם פשוט דכיון דהל עליהם שכ מחנה שאינו קדושה לא נפקע זה צלי שינוי מעשה, והכי נראה להחמיר כדעת רוב הפוסקים.

3 בעצם הדין דלדעת הע"ז ומג"א סי' פ"ג גם נגד המחילה אסור, ודלא כהכרעת המחבר צש"ע, ומ"מ כי הפמי"ג צמ"ז סק"א דלדונא איכא ספיק ספיקא ספק כהמחבר דמחילה אינו אסור וספק כהרא"ש צס"י ע"ט ס"ב דמתיר אפילו בלואה כשהוא ברשות אחרת אללא שאין לסמוך ע"ז אללא בשעת הדחק, והעתיקו ג"כ צמ"ב להלכה.

ומקוטן דעתי לא זכיתי לעמוד ע"ז דהאי דסי' ע"ט כשרשות אחרת אינו צעלמו זיכ"כ אללא ביה או חדר אחר רק דלואה נראה שם דלדעת הרשב"א אסור ולדעת הרא"ש רשות מפסיק, או שהוא צהל גבוה עשרה וכיו"צ, אבל מחילות ביה הכסא שלדין דדוניס כזיכ"כ ע"מנו, אי"כ הם עלמס הלואה ואיך הם מפסיקים וכי אם עשה מלואה הל גבוה או מחילה עשרה וכי יתירו לקרא כנגדה, ומפורש כי מג"א סוס"ק"א ופמי"ג ע"מנו שם דמחילות זיכ"כ לכו"ע צס"י ע"ט ס"ב דלא הוי הפסק, וא"כ שוב אין כאן ס"ס דהה"ל כהמהמיריב גם שיטה הרא"ש צס"י ע"ט ליהא כאן, וכן מוכח מסתימה ע"ז ומג"א להדיא דלכו"ע כהצו כן, דמחילה אסור כנגדה.

ג אגב הביא כ"ה דברי חזון איש ניסוד איסור כותלי זיכ"כ, ולא בעיר ע"ז, ולפי עני"ד השיטה ל"ע רב, וז"ל החזון איש ודוקא תוכו, אבל חולה לה מותר, שאין הכהלים נעשים זיכ"כ וכמש"כ צ"י סי' פ"ג, והא דנחלקו הע"ז ומג"א היינו שאם הלואה נוגע בכותל צקציעות לא גרע הכותל מגרף, וגם הצ"י מודה בזה, ומיבו דוקא בכותל של עץ או של חרס, אבל כותל של זכוכית או של מתכת שאין דין גרף בהם כמבואר סי' פ"ז אף כאן על הכותל דין גרף.

הנה מרן ח"י לנו כאן ח"י גדול דיסוד איסור כותל בשיטה הע"ז ומג"א הוא דוקא ע"י נגישה הלואה צקציעות ונעשה גרף וילא לו מח דצזכוכית ומתכת מותר לגמרי.

והריני דן לפניו באימה דהאיך נחפרש לו כן בשיטה מג"א שכי ח"ל ג"ל פשטא דתלמודא דמחילות

לציבור, ועוד צרוז עם הדרת מלך וזה כוונה מג"א
 סי' תרפ"ט הג"ל ומוכה כן מראיהו אר"ח סי' ה"י סי'
 י"ד לענין הבדלה דא' יצרך וכולם ישחקו משום צרוז עם
 הדרת מלך, ולזה קאמר הח"ס הא דלא תקנו כן משום
 שא"א שיכוונו כולם לש"ל, ואכתי תקשה דנכי דלא
 תקנו ללזה בשמייעה מ"מ קשה יהפלו כולם יחד ע"ד
 המצואר סוכה ל"ח לזה קאמר שהולרכו להקדים הפילה
 הרבים כל א' צפ"ע לפני הפלה הש"ל כדי שיסדר ש"ל
 הפילהו, ואע"ג דצרי"ה ל"ד ע"כ ר"ג הוא דקאמר כן
 משום דס"ל דמו"ח גם הצקי א"כ לצור למה מחפליים
 חלה כדי שיסדר ש"ל הפלתו ואנן קוי"ל כהמים דלא
 נחתי לזה, וא"כ מה הביא ההח"ס משם, מכ"מ נראה
 דצרוי כניס לדרכו דודאי גם לחכמים חנו לריכיס לכך
 דנכי דצקי לריך שיחפלו צפ"ע אכתי למה לא תקנו
 שיחפלו יחד עם הש"ל כנ"ל, והיינו מרויחים בזה עיקר
 הפלה בצבור, וע"כ משום סדור ש"ל הפלתו הקדימו
 הפלה היחודים, וא"ח א"כ מה הקשו חכמים לר"ג למה
 לצור מחפליים והשובת ר"ג כדי להסדיר ש"ל כיון דגם
 הם נחתי לטעם זה, הנה זה ל"ק כלל דודאי קס"ד
 דטעם כדי שיסדר ש"ל מספיק כדי להקדים הפלה לצבור
 לפני הש"ל במקום שיחפלו עם הש"ל ממש כנ"ל, אבל
 אין זה נחית טעם על עיקר הפלה לצבור אם זולה זה
 היו פטורים לגמרי, משא"כ לר"ג הקשו חכמים שפיר
 כיון דלדבריק לצבור פטורים לגמרי דמו"ח גם הצקי
 א"כ למה מחפליין לגמרי, ולזה השיב ר"ג כדי שיסדר
 ש"ל וזה עיקר חי של ר"ג דגם על ע"ס היוב הפלה
 לצבור מספיק הטעם כדי שיסדר ח"י"פ שהוא רחוק
 בסברא דעתה החכמים.

ו]פשיטא מאד דמש"כ הח"ס בלשונו דמה שהיחודים
 מהפלה צפ"ע נקרא הפלה יחיד, אין ראונו הפלה יחיד
 ממש חלה לעומת מעלת החפלה עם הש"ל. תואר הפלה
 יחיד — כמו שקרבן פסח כ"א לצד הוא קרבן יחיד
 ולא נקרא ק"ל ואעפ"כ יש לו מעלת הצבור ע"י שבה
 בכנופיה כנ"ל] וא"כ השתא דהקנת הקדמונים כ"ה
 שכל הצבור מחפלה צפ"ע יחיד יחיד, א"כ מעיקר יסוד
 ההלכה כבר ילאו הפלה בצבור ובצביל חוספת מעלה
 של חזרה ש"ל אין באופן כזה להוסיף מעלת הפלה לצור
 שכיון שכבר ילאו, וע"כ שפיר שהעור והראשונים באו"ה
 סי' קכ"ד הולרכו ליהן טעם לדין מ"ע ש"ל חוזר הפילהו
 וכי העור משום הקנת הקדמונים או משום קדושת הש"ס.
 ואבודרהס בשם הרמב"ם כמש"כ צ"י סו"ס שס,
 והשתא אם אירע שאחד איתר והולרך להפלה עם
 הש"ל בחזרה הש"ל קיח"כ ל"י הח"ס מעלת הפלה
 בצבור דהיינו דרגא ראשונה של הפלה לצור כנ"ל,
 ופשוט שזה כוונה הח"ס, ואינו ח"ו כחולק על יסודי
 הקדמונים הפשוטים השגורים צפי כל, וכל דצרוי
 ביסודי החכמה, וכעין זה גם בחזון איש ח"ה הפלה
 י"ע"ז — וכמשמעות לשון הרמב"ם פ"ח ה"ד וכ"ל
 היא הפלה לצור יהי אחד מהפלה צקול רס וכו' וע"ש,
 וע"כ המנהג בצמ"א סי' קכ"ד ס"ק ג' להפלה מנחה
 מוד צקיל רס אם הצבור מחפליין אהו מלה צמלה נכי
 דמפסידין צ"ד א' מרויחין צ"ד אחר שהיא הפלה לצור
 אחתי לדצרי מרן הח"ס...

L

ב.

בענין נעשה חונן צ"מ אחר שהגיע זמן הפילה שהריח
 או מנחה אם הייב בהשלומין כיון שבהחילה
 החיוב הי' בן חיובא — הנה צמ"כ סי' כ"א העתיק
 רק הוראות הגאון דרך ההי"ס ומגן גבורים דכה"ג
 הייב בהשלומים, וטורר אהוי הי"ח דלא הרגיש המ"ב
 בדצרי הגאון יד אפרים צדיני אנינות שלו סי' כ"ט פסק
 בפשיטות דצכה"ג ג"כ פטור וראיהו במקור הדיון בצרכי
 יוסף יו"ד סי' שמי"א ס"ק ע"ב מצ"א בשם הגאון
 בית דוד אר"ח סי' מ"ג וכן בשם הגאון פרח מעה אהרן
 לפטור, חלה דהרב מהר"ח עשאל ה"ר מרמב"ם הי' הגיגה
 פ"צ דאם נעמא ציוס ראשון הייב ופי' הכ"מ כיון
 שהי' הייב צה"ח היום דהיינו החלה זמן חיובא.
 ובברכ"י פקפק על הראיהו דשאני התם צדאורייתא,
 ועוד דשאני הגיגה דאפי' צמיד יש לו
 השלומין יע"ש — ולדידי בהבדל צין חגיגה לחפלה
 השלומין בלא"ה גדול מאד דבהגיגה אם נחייב צה"ח
 היום אהוי חיוב קיים לעולם וגם אם מקריבין בתורה
 השלומין קיים מצות חגיגה כהלכה כאילו מקריבו בעיקר
 זמן חיובו בראשון — משא"כ השלומין של שחריה צמנחה
 וכה"ג דאמריין צרכות כ"ה ע"א דשכר הפלה צמנחה
 לא יבצין ל"י דעכשיו כבר זמן חפלה מנחה, ואינו
 משלים רק חפלה דרחמי ולפי"ז בהבדל צין חגיגה

← וראיתי להגר"מ פיינשטיין צשו"ה איגרות משה ח"ג

אר"ח סי' ע' שהביא דצרי ח"ס הג"ל וכי עלוהם
 שהם דצרי טעות, והוסיף לכתוב שהם דצרים מוטעים
 ושחין זה מדצרי הח"ס, ובמהכ"ה פליטת קולמס הוא
 וכל המכיר בצגונן ההשועה יכיר מיד שהם דצרי הח"ס
 עלמו, ועיקר טענת האגרות משה דלא שייך לומר שטיקר
 החפלה מה שש"ל חוזר החפלה והפלה להש אף צקהל
 גדול צמ"א רק הפלה יחיד שנמלח שכל הקהל שהם
 בקיאים ולא ילאו כלל בהפלה ש"ל לא ילאו ידי הפלה
 בצבור ונמלאו שטיקרו לגמרי הפלה בצבור.

← ובמהכ"ה לא כן הוא צודאי מה שהרצה יחידים

מתקבצים לצבודה הי' ח"י"פ שעושים כ"א
 עבודה יחיד נקרא עבודה בצבור ובגדון שלנו חפלה
 לצור והוא ע"ד ש"ס יומא נ"א ע"א דנו"ג הג"ה צעט
 פסח דנקרא קרבן ליצור וקאמר משום דאהי בכנופיה
 ח"י"פ שכל יחיד עושה לעלמו, הרי דאיכא צ' גדרי
 עבודה לצור היינו קרבן עבוד כל הצבור, ומה שמתקבצים
 לעשות עבודה צמ"כ וכוהו אהו לדחות שבת ועומאה,
 וכמו"כ לענין חפילה חלה שהח"ס קאמר דדרגה חפילה
 לצור האמתה הי' יותר אם הי' זה ע"י ש"ל וכל העם
 עונים אהו, וזה מדויק בצוף לשון הח"ס ע"ש והראה,

שלחן ערוך

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול

הגאון האלהי החסיד המפורסם

אור עולם מופת הדור

נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורבנא

מוה' שניאור זלמן נבג"מ

אורה חיים
חלק ראשון

הוצאה חדשה מסודרת מחדש ומתוקנת

ירושלים ת"ו תשנ"ג

יזו ברכה
ה דברים
אמן אחר
אי לענות
שאם אינו
אם יודע
חייב בה
יב באותה
גף שיודע
אם אינו
ינו מחויב
ין מט כגון
די חובתו
ור חייבים
לו עליהם
צבור יכול
שהקורא
יקר ברכתו
ולה ליהרר
תפלל י"ח
יאפילו לא
אלא אחר
לא כלתה
לת ענייתו
רי שעניית
האמן מפי
יותר מדאי
תאמןאמן
ענייתו ואף
אמן אחר
ענייתו יכול
יודע איזו
מאריכים
חד) ויש
לענותאמן
הוא שיענה
סיום עניית
אע"פ שלא
ארוט' עמו
שכל שהוא
חוייב בדבר
וברכו:
ולא

הלכות תפלה קבר קבה

קעט

נז נרכות מ"ו
נח חוס' שבת
ק"ט וש"ע סעיף
ח'
נט לנט
ס ט"ע שם
סא נ"י
סב מ"ח סקט"ו
סג נרכות מ"ה
* (תהלים ל"ד)
סד נ"ג מוס'
נרכות כ"ט ב'
א רל"ט נספח
ב נ"י וש"ע
סע"א
ג נ"י
ד מ"ח ס"ק א'
ה ט"ו ס"ק א'
ו ט"ו שם
ז ט"ו שם
ח כ"מ להדיא
נח"ט
ט נרכות ג' ע"א
י האר"י
יא מס' דקן א"ן
וט"א
* (ישעיה מ"ג)
יב מ"ח סק"א
יג ע"י רמ"א סי'
יד ס"ו סעי' ג'
יז מ"ח ס"ק א'

יב^ו ולא יענה אמן קצרה אלא ארוכה קצת כדי שיוכל לומר אל מלך נאמן כי זהו
נפ פירושו של אמן והם ראשי תיבות שלה ולא יאריך בה יותר מדאי ס לפי שאין
קריאת התיבה נשמעת כשמאריך יותר מדאי ס^ב ואם יש קצת מהעונים שמאריכים יותר
מדאי א"צ הש"ץ או שאר המברך להמתין עליהם אם ברכה שלאחריה היא ברכה שאינה
חובה על הכל לשמוע ס^ג אבל אם מוציא את הרבים ידי חובתן צריך להמתין אף על
הטועים ומאריכים באמן כדי שישמעו ויצאו ידי חובתן גם הם:

יג ס^ד העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך שנאמר * גדלו לה' אתי ונרוממה שמו
יחדו:

יד ס^ה מי ששכח ולא אמר יעלה ויבא בראש חודש או בחולו של מועד וכן בכל דבר
שצריך לחזור בשבילו יש לו תקנה שיכוין דעתו וישמע מש"ץ כל י"ח ברכות מראש
עד סוף כאדם שמתפלל לעצמו ולא יפסיק ולא ישיח ופוסע ג' פסיעות לאחוריו שכיון
שכבר התפלל אלא ששכח מלהזכיר הש"ץ מוציאו ידי חובתו אע"פ שהוא בקי אך אין
כל אדם יכול לכיון דעתו לשמוע מש"ץ מראש ועד סוף (ושמא לבכו יפנה ולא ישמע
מש"ץ איזה דבר המעכב בתפלה) לכן מוטב להתפלל בעצמו:

קבה דיני קדושה ובו ד' סעיפים:

טא^ב כשם שמצות קדיש היא שהש"ץ אומר יתגדל ויתקדש כו' בשביל כל הציבור והם
עונים אחריו אמן יהא שמיה רבא כך היא מצות הקדושה לכתחילה שיאמר הש"ץ
נקדישך או נקדש ו הציבור שותקין ומכוונים למה שש"ץ אומר עד שמגיע לקדושה ואז
עונין הציבור קדוש ג' וכן בלעומתם ובדברי קדוש ד' ואפילו אם יש ט' ויותר השומעים
ומכוונים לש"ץ (אין ליחיד לומר עם הש"ץ נקדישך או נקדש שכיון שקבעו נוסח זה
בקדושה יש לנהוג בו דין קדושה כמו בקדוש וברוך ואין אומרים דבר שבקדושה בפחות
מעשרה ולש"ץ יש ט' השומעים ומכוונים לו ולו מי שומע) ואם רצה לומר מלה ב' במלה
עם הש"ץ בלחש אין איסור בדבר שכיון שהם אומרים כל מלה ומלה י יחדיו אמירת
שניהם נחשבת כאחת כמ"ש בסי' קפ"ג (סעיף י') אלא שאין לעשות כן לכתחלה אלא
מדוחק וכמו שיתבאר שם וכמו שנתבאר בסי' ק"ט (סעיף ג') וכל זה ביחיד אבל אם כל
הציבור נהגו לומר נקדישך עם הש"ץ אע"פ שאין אומרים בלחש מלה במלה עם הש"ץ
אין למחות כיון שמקדישין בעשרה ואע"פ שאינו נקרא צבור אלא כשאחד אומר וט'
שומעין ועונין אבל כשכל אחד אומר לעצמו כיחידים הם כמ"ש בסי' תקצ"ד מ"מ בדבר
שבקדושה א"צ לכך שלא אמרו אלא אין אומרים דבר שבקדושה בפחות מעשרה אבל
עשרה רשאים כולם לומר נקדש כמו שאומרים קדוש וברוך שהוא עיקר הקדושה ואעפ"כ
אומרים כל הציבור אפילו שלא בדרך ענייה אחר הש"ץ כגון קדושת וכו' לציון לדברי
האומרים שאינה נאמרת אלא בי' אלא שבקדושת י"ח יש לנהוג לכתחילה ט' כמו בקדיש
שאמן יהא שמיה רבא הוא ענייה שעונין הציבור אחר יתגדל שאמר הש"ץ כמו עניית
אמן אחר הברכות וכן בקדושה יש לענות קדוש וברוך אחר נקדישך או נקדש שאמר
הש"ץ אלא א"כ מדוחק שמוכרח לומר עם הש"ץ כמ"ש בסימן ק"ט (סעיף ג') ויש נוהגין
כן מטעם הידוע להם אפילו שלא מדוחק לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה
בלחש ותיבת נקדישך ונעריצך וקדוש קדוש בקול רם: L

ב^ב אסור לדבר באמצע הקדושה וכל המדבר עליו הכתוב אומר * ולא אותי קראת יעקב
וגו' כמ"ש בסימן נ"ו (סעיף ז') ו' ואפילו יש מנין בלעדו אסור ואפילו ללמוד אם לא
בשעה שהש"ץ מנגן בשעת הנגון ולא בשעה שמחתך האותיות והנוסח שמוסיפין בשבת
אינו מכלל קדושה ומ"מ אסור לספר בין קדוש לברוך כמו שנתבאר בסי' נ"ו י' וטוב
שלא לספר עד אחר אמן של האל הקדוש י' ויראה הש"ץ לסיים לעומתם כו' ובדברי כו'
קודם שיתחילו הקהל ברוך וימלוך:

ונוהגין

ספר Bornstein, Abraham
שאלות ותשובות

אבני נזר

או"ה חלק ב'

מאת כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו הרב הגאון
הקדוש שר התורה ויראת ה' סהורה מאורן של ישראל
מרן **אברהם זוקללה"ה** בעהמח"ס **אגלי טל**

אשר שימש בכתר הרבנות בק"ק פארצאוי, קראשנעוויץ, נאשעלסק,
סאכטשאב ואור תורתו זורה על כל כנפות הארץ. בן הרב הגאון
הצדיק המפורסם חסידא ופרישא מו"ה זאב נחום זוקללה"ה
אבד"ק ביאלא בעהמח"ס אגודת אזור חתנו ותלמידו של הרב
הגאון האלקי קודש קדשים מלאך ה' צבאות נורא מאד האדמו"ר
הגדול מרן מנחם מענדל זוקללה"ה מקאצק

מהדורה שניה

תל-אביב ת"ו

שנת תשכ"ד לפ"ק

בעזרשי"ת

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

ספר

גיבורך דוד

ה"א

על שאלות המצויות מידי יום ביומו

בהלכות תפלה

לפי סדר השו"ע סימנים פ"ח-ק"ו

מהדורת לאנדא

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר כאלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל, שו"ת מקדש ישראל ח"ח

שו"ת נשמת שבת ד' חלקים, וש"ס

מ"ו שבט תשפ"א לפ"ק

ברוקלין ניו

המתפלל מנחה בשעה שהציבור מתפללים ערבית. מכואר במג"א הנ"ל (בסי' רל"ו) דהמתפלל מנחה (מבעו"י) בשעה שהציבור מתפללים תפ"ע (כר"י) ודאי דלא חשיב תפלה בציבור (והוא כל שכן מהנ"ל) כיון דמנחה ומעריב סתרי אהדדי (ודעתו דאף לא חשיב בשעה שהציבור מתפללים), יוצא דאף שהוא מתפלל אותו נוסחת השמונ"ע שהציבור מתפללים אעפ"כ הדין כן, כיון שזה מתפלל בתורת מנחה וזה בתורת ערבית (ועל כן מי שלא התפלל מנחה והגיע לביהכ"נ כשמתחילים להתפלל תפ"ע יאמר שמונ"ע דמנחה כשהם אומרים ברכות קר"ש, ואח"כ יאמר עמהם שמונ"ע דערבית, ואח"כ ברכות קר"ש, אבל לא יאמר שמונ"ע דמנחה כשהם אומרים שמונ"ע דערבית), וכ"כ הטו"ז שם (סק"ד) וז"ל והלא לא יהיה לו שותפות (פי' התפלה בציבור היינו שנעשה 'שותפות') שהם תופסים אותו זמן לילה והוא תופסו עדיין ליום.. והוי כאילו מתפלל תפלה אחרת לגמרי.. אין כאן שותפות כיון שהזמנים חלוקים וכו' עכ"ל, והוא חידוש בגדר תפלה בציבור, ועיי"ש במ"ב (סקי"א).

א"א שכתב שם בפמ"ג דאם יהיה אח"כ מנין שני לתפ"ע יאמר שמונ"ע דמנחה כשהם אומרים שמונ"ע דערבית (ויחפול אח"כ תפ"ע) דמ"מ 'הוי תפלת הציבור', אע"ג שזה מעריב וזה מנחה עכ"ל, נראה כוונתו דהגם דלא חשיב תפלה "בציבור" (שותפות) אבל מ"מ הוי תפלת הציבור".

ודבר חידוש בס' א"ר (סי' רל"ו סק"ו) דמש"כ הטו"ז והמג"א דהמתפלל מנחה בשעה שהציבור מתפללים ערבית לא חשיב בשעה שהציבור מתפללים, היינו כשאינו מתפלל עמהם ממש, רק בשעה שהם מתפללים, דאז כיון שהוא תפלה אחרת לא חשיב אף בשעה שהציבור מתפללים, אבל אם מתפלל עמהם ממש שפיר נחשב תפלה בציבור (ממש) אף שהוא תפלה אחרת.... ועשו"ת מנח"י (ח"ו סי' ל"ו)..

בן א"י בחו"ל כיו"ט שני. ויל"ע בן א"י הנמצא בחו"ל כיו"ט שני של גליות, או להיפך, אם יש ענין שיהדר תפלל בציבור הנמצאים שם, אף שהוא והם מתפללים תפלה אחרת, או אין תועלת ויכול להתפלל ביחידות בביתו, והנה להמג"א הנ"ל ודאי דלא חשיב תפלה בציבור (ואף לא תפלה בשעה שהציבור מתפללים) אבל להמ"ב הנ"ל יל"ע דדילמא ככה"ג מודה דלא חשיב תפלה בציבור כיון שזה מתפלל תפלה של יו"ט וזה של חוה"מ, ובפרט לסברת הטו"ז הנ"ל, ובחיי"א (קג"ד) כ' שיכנס לביהכ"נ להתפלל שחרית (של חול) כשהם מתפללים של יו"ט, ובס' הליכות חיים (אות ש"ג) שמביא משם הגר"ק שליט"א שבן א"י שנמצא בחו"ל כיו"ט שני ומתפלל עמהם תפלת חול כשהם מתפללים תפלת יו"ט חשיב תפלה בציבור, וצ"ע [נע' בס' שש"כ (פ"ב הכ"ט) ובס' פסקי תשובות (סי' תצ"ו) ובס' יו"ט שני כהלכתו (פ"ג הערה מ"ג נ"ט) משם הגרשז"א ז"ל].

***

סימן קל"ד

שאלה 7 - העומד להתפלל 'ביחד' עם מלה הש"ץ (בחזרת הש"ץ) מלה במלה אם חשיב תפלה בציבור גמור.

תשובה - לרוה"פ חשיב, אלא שי"א דזה דוקא כשאומר עם הש"ץ מלה במלה, וי"א אפילו בלא"ה חשיב כתפלה בציבור, אבל יש חולקים דבכלל לא חשיב תפלה בציבור. הנה בזמן חז"ל שהיו הרבה אנשים שאין בקיאים להתפלל בעצמן והיה הש"ץ מוציאם, מסתבר דהמתפלל בשעה שהשליח ציבור מתפלל דשפיר חשיב תפלה בציבור ממש, שהרי בתפלתו הוא מוציא את הרבים, אלא השאלה בזמנינו שכולם בקיאים ומתפללים לעצמן, ואין שום א' יוצא בתפלת הש"ץ וכל החזרה הוא רק משום

קדושה, או משום אם המתפלל ביו וידועים בזה ד' דעיקר הש"ץ, שיעמדו הש"ץ, אלא כדי תפלתו שיהא רגו כולם בלחש, ונ שישמעו הציבור ד חובת תפלה בצי שמתפלל שמונ"ע בציבור), וכ"כ ב: נ"ב ד"ה ידלג) דח שאי אפשר שלא ושומע כעונה וכנ ששכיח שאין מצי יכוון לשם נדבה, יצחק (או"ח סי' כ' שהציבור עונין אמ (וממילא שהמתפל אם אינו אומר עם הטהור (סי' ק"ט) הש"ץ, ועיי"ש שני וידי תפלת חזרה, שעונין אמן קאי תכואה (סי' ס"ח), ד' דהמתפלל בש תפלה בציבור, אף אלא מתחיל לאחו יוצא משו"ת ארץ חיים (שעל חיי" שלמת חיים (סי' בציבור, אבל לא וחסיד (וואלדמאן בציבור גמורה [ו שיכול לגמור י לקדושה עדיף ש

במלה, אף שלא יוכל לענות אחר הקל הקדוש ושומע תפלה, דבכה"ג הוי תפלה בציבור ממש], וכ"כ החזו"א (סי' י"ט אות ז', ד"ה אחד) דכשמתפלל יחד עם הש"ץ הוי תפלת הציבור, ויוצא דהוי תפלה בציבור ממש (וכ"ה בשמו בס' שונה הלכות קכד"ט), וכן כתבו בשו"ת איש מצליח (ח"א סי' י"א, ולא ימתין עד לאחר קדושה והקל הקדוש (אלא יאמר עמו מלה במלה מתחילת השמונ"ע)) ובשו"ת אבני יעקב (סי' ח' י"א) ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' ג') ובשו"ת באר משה (ח"ד סי' י"ב) ובשו"ת להורות נתן (ח"ג סי' ג') והביא שכן כ' הר"א בן הרמב"ם בתשובה שנדפסה בס' מעשה רוקח, ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' ק'), 'כשיש עשרה ששומעין ומאזינים' אל כל החזרה שזהו תפלת הציבור ממש, וזה עדיף מלהתפלל עם הציבור בלחש, שהוא רק תפלה בציבור, שהרי אז בדרך כלל ליכא עשרה האומרים ביחד מלה במלה) [וכנראה שכשיטה זו נמי מה שראיתי בס' שיחות הח"ח (דוגמא מדרכי אבא אות ס"ג"טז) על פי רוב לא עלתה לו להתפלל שמונ"ע עם הציבור רק עם הש"ץ באשר היה מתעניין כמה פעמים במחשבותיו ועמד (והיינו משום שכשעשה כנ"ל לא הפסיד תפלה בציבור)], וכן מובא בס' תשובות הפוסקים (כ"ץ, סי' ד') שכן נהג זקן ההוראה ר' וועלוול מינצברג ז"ל שהמתין להתחיל להתפלל עם הש"ץ על סמך הח"ס (וע"ע בהמצויין שם) וכ"ה בשו"ת באר שרים (ח"ג סי' כ"ח"כ"ט, וח"ו סי' ד'), והלום ראיתי נמי במג"א (סי' תקצ"א סק"ב) שמביא מתשו' הרשב"א (ח"א סי' רצ"ה) שבר"ה הקהל היו מתפללים שמונ"ע עם הש"ץ ביחד (וכ"ה בב"י שם), משמע דחשיב תפלה בציבור (דבלא"ה בודאי שלא היו עושין כן בר"ה), מיהו יש לדחות דכשכל הציבור מתפללים ביחד עם הש"ץ בודאי שיש כאן ציבור מתפללים ממש.

ובפרט לפי המובא בדברינו להלן ח"ב סי' של"ד כדיני חזרת הש"ץ שיש לכאו"א

קדושה, או משום קיום תקנה הראשונה יש לדון אם המתפלל ביחד עם הש"ץ חשיב תפלה בציבור.

וידועים בזה ד' הח"ס בתשו' (ליקוטים סי' ג') דעיקר תפלה בציבור הוא חזרת הש"ץ, שיעמדו הציבור להתפלל בשוה עם הש"ץ, אלא כדי שהש"ץ יהא יכול להסדיר לו תפלתו שיהא רגיל בו תיקנו שמקודם יתפללו כולם בלחש, וממילא עיקר תפלה בציבור שישמעו הציבור היטב חזרת הש"ץ ובוה יוצאים חובת תפלה בציבור (וממילא שכל שכן שמי שמתפלל שמונ"ע דלחש עם הש"ץ דחשיב תפלה בציבור), וכ"כ באשל אברהם (בוטשאטש, סי' נ"ב ד"ה ידלג) דחשיב תפלה בציבור גמור [משום שאי אפשר שלא יהיה עשרה דצייתי להש"ץ ושומע כעונה וכמתפללים ממש - וצ"ע בזמנינו ששכיח שאין מצייתים, ועל כן כ' במ"ב דהש"ץ יכוון לשם נדבה, וע' להלן], וכ"כ בשו"ת באר יצחק (או"ח סי' כ' ענף ב' ד"ה ובירושלמי, דבמה שהציבור עונין אמן הוי כאילו התפללו עוד הפעם (וממילא שהמתפלל אז תשיב תפלה בציבור) ואף אם אינו אומר עמו מלה במלה), וכ"כ בס' שלחן הטהור (סי' ק"ט, כשמתפלל מלה במלה עם הש"ץ, ועיי"ש שבכה"ג יוצא נמי ידי תפלת לחש וידי תפלת חזרה, כי הוא והש"ץ אחד, והקהל שעונין אמן קאי גם על ברכותיו), ובשו"ת פרי תבואה (סי' ס"ח), וכ"כ בשו"ת פאר עץ חיים (סי' ז', דהמתפלל בשעה שהש"ץ מתפלל ג"כ מיקרי תפלה בציבור, אף שאינו מתפלל עמו מלה במלה אלא מתחיל לאחר קדושה או לאחר מודים), וכן יוצא משו"ת ארץ צבי (סי' מ') וכ"כ בס' תוספות חיים (שעל חיי"א כלל י"ט סק"י"ט) ובשו"ת שלמת חיים (סי' צ"א, דבשעה"ד חשיב תפלה בציבור, אבל לא כמו בתפלת לחש), ובשו"ת צבי וחמיד (וואלדמאן, ח"א סי' י"ז) דחשיב תפלה בציבור גמורה [ועיי"ש שאם נתאחר להגיע אף שיכול לגמור שמונ"ע קודם שיגיע הש"ץ לקדושה עדיף שימתין ויתפלל עם הש"ץ מלה

י"י
או
זר
לה
זח
זיב
זור
מא
זזה
רט
נס
הם
נ"נ
וצא
זול
זור,
סקי
פ"ג

עם
לה
ר.

י"א
עם
ז"ה
קים
הנה
דאים
תבר
שפיר
הוא
כולם
יוצא
ישום

לכוון לשמוע חזרת הש"ץ ויחשב לו כאילו התפלל עוה"פ (ובירך ז"ן ברכות - וקיים שבע ביום הללתיך, ב"פ בשחרית וב"פ במנחה, ופע"א בערבית) וקיים משאחז"ל במדרש אם התפללת ולא כוננת לבך וחזרת והתפללת תהא מבושר שתפלתך נשמעת" וכו', וא"כ אם יש בביהכ"נ עשרה אנשים מדקדקים שעושים כן שפיר לכו"ע נחשב להתפלל בשעת חזרת הש"ץ כתפלה בציבור גמורה].

וואדרבה כתבו כמה אחרונים דמלשון השלטה"ג (סוף מס' ר"ה) יוצא דמה שהציבור מתפללין כל אחד תפלתו ביחד בלחש כיחידים הן, וכ"כ בשו"ע הרב (סי' קכ"ה ס"א) ועשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תמ"ו אות י"ג). **אמנם** מד' הפמ"ג (סי' ק"ט א"א סק"ד) נראה שחולק על הנ"ל שכתב דכשש"ץ מתפלל אין זה תפלת הציבור, אבל י"ל דלא פליגי דכוונת הפמ"ג דכשאינו אומר מלה במלה עם הש"ץ, אזי לא חשיב תפלה בציבור, וכדמיירי התם במי שנכנס לביהכ"נ אחר קדושה, ועפמ"ג (א"א סי' נ"ב סק"א) שנסתפק בזה אי כשמתפלל עם הש"ץ חשיב תפלה בציבור כיון שהש"ץ מוציא את השאינו בקי, ומסיים ומ"מ נראה דתפלת הציבור הוי בלחש עכ"ל, משמע דחזרת הש"ץ לא חשיב בציבור, וכן משמע מד' המ"ב (שם סק"א) שכ' דאם התחיל ביחד עם הש"ץ ואמר עמו עד לאחר הקל הקדוש אם יכול לגמור תפלתו קודם שיגיע הש"ץ לשומע תפלה יכול להתפלל לעצמו ואי"צ לומר עם הש"ץ מלה במלה עי"ש, משמע דאפילו אומר עם הש"ץ מלה במלה דלא חשיב בציבור, דאת"ל דבכה"ג חשיב תפלה בציבור אמאי יהא רשאי לעשות כנ"ל הא עי"כ מבטל תפלה בציבור (אלא שאולי ס"ל שאין נפק"מ דאפילו כשאינו אומר עם הש"ץ מלה במלה חשיב תפלה בציבור), וכ"כ בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ג סי' ט') דלא חשיב תפלה בציבור (ומה שכתב בליקוטי תשובות ח"ס דעיקר תפלה בציבור הוא כשמתפלל ביחד עם הש"ץ וכו' תלמיד טועה

כתבו, ומש"כ החזו"א היינו שעדיף מתפלה ביחידות, אבל לא הוי תפלה בציבור ממש) וכ"ה בכתבי הגה"ק רמ"א פריינד זצ"ל (גאב"ד דירושלים תו"ב) דלא מיקרי תפלה בציבור, ובסי' א"א (בוטשאטש, סי' נ') כ' שהוא 'מעין תפלה בציבור' (וצ"ע דבסי' נ"ב כ' דהוי תפלה בציבור גמורה), וכן מובא משו"ת חבצלת השרון (ח"ג סי' ב') דאינו חשיב תפלה בציבור, רק 'בשעה שהציבור מתפללים' [ויש לי צ"ע בד' הכפה"ח (סי' צ' סקס"ג) שכ' דהמתפלל לחש בשעה שהש"ץ אומר חזרת הש"ץ הוי בשעה שהציבור מתפללים, כיון שלהמקובלים צריכין כל הציבור להאזין לחזרת הש"ץ עי"ש, אם כוונתו דלא חשיב תפלה בציבור ממש, ואת"ל כן אולי משום דמיירי שאינו אומר מלה במלה עם הש"ץ, ובכלל צ"ע אם כל הציבור מאזינים להש"ץ ומכוונים לצאת למה לא ייחשב כתפלה בציבור שהרי יש כאן עשרה מתפללים].

ולמעשה כבר הבאנו להקת הפוסקים שכתבו דהמתפלל עם הש"ץ חשיב תפלה בציבור גמורה, וכן נמי הי' מנהג מרן בעל ויו"מ מסאטמאר זי"ע להתפלל (שחרית בימות החול) ביחד עם הש"ץ [אלא שבכתבי רמ"א הנ"ל כ' שי"ל שעשה כן משום טירחא דציבורא] וכן נהג החפץ חיים זצ"ל בעצמו כנ"ל, וכן העלה בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' י"א, דלא כשו"ת אג"מ הנ"ל דמשוי לדברי הח"ס כטועה, וכותב שמסגנון לשון התשובה שהח"ס כתבו, וכ"כ הח"ס בעצמו כהידושו למס' ר"ה דף כט), וע' נמי בקובץ אור ישראל (גליון י"ט ע' פ"ד) בירור ארוך שהמתפלל ביחד עם הש"ץ חשיב כתפלה בציבור, ומיישב דברי הח"ס מהשגת בעל אג"מ, שו"ר נמי בסי' מעשה איש (ח"ה ע' י') שמביא מהחזו"א ז"ל שהורה שאם איחר התפילה ואינו יכול לגמור עד שיגיע הש"ץ לקדושה היה דעתו שיתחיל עם הש"ץ ביחד חזרת הש"ץ וגם זה תפילה בציבור. **והצ"ח** ראיתי נמי בסי' י"ג אורות (ח"ב, ליוענסק, ע' שי"ב) שהגה"ק ר"פ

מאוסטילא ז"ל ציווה ג השרון הנ"ל (דהמתפי עם הש"ץ אינו חשיב שהציבור מתפללים) ד בציבור (ממש), ומ מקאלאשיטץ זצ"ל הו עם

ובס' הליכות שלמה הכרעה מהגרש בציבור, ומ"מ אין מ ממש (ואף שיש לדל בציבור ממש), ולענ"ו על כל הני רבוותא ד ספיקו של הפמ"ג מפי הפוסקים דהוי תפלה כ שהפמ"ג כ' לשון ספק שיטתו דלא ד

בנוסף להנ"ל אם בי הש"ץ עדיי בתפלה הלא הבאנו דהעומד להתפלל בשי עדיין עומד בתפלה נח זאת בזמנינו מצוי שנ עומד להתפלל חזרת ד ששה או אפילו עשרו וממילא הרי יש לפנינו ל

• **ולפמשי"כ** דרבו הש"ץ בנוגע מה שכתבו הפ כשהציבור כבר מתפי כדי להתפלל עם הציב נראה דמ"מ אם עכ שמונ"ע ביחד עם חז לדלג אלא יתפלל כדר הש"ץ [ואף שלשון ז שיתפלל תפלת שמונ'